

ТИПОВА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ І КУЛЬТУР У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ» (Бакалаврат)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма з навчальної дисципліни «Методика навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх навчальних закладах» призначається для студентів університетів, інститутів/факультетів іноземних мов, які оволодівають фахом учителя іноземної мови у бакалавраті. Якісні та кількісні параметри підготовки вчителя іноземної мови відповідають вимогам його кваліфікаційної характеристики, згідно з якою фахівець готується до здійснення навчально-виховної, науково-методичної та організаційно-управлінської діяльності в різних типах загальноосвітніх навчальних закладів. У разі отримання необхідної підготовки він може викладати іноземну мову в дошкільних навчальних закладах. Фахівець має також бути підготовленим до навчання іноземних мов і культур у профільній школі.

Згідно з кваліфікацією учитель іноземної мови має здійснювати **такі види професійної діяльності:**

- навчання іноземної мови і культури (формування іншомовної комунікативної компетенції), виховання, освіти і розвиток учнів засобами іноземної мови на уроці та в позакласній роботі (гурткова робота, клубна робота, секції за інтересами, проблемні групи, наукові гуртки тощо);
- навчання професійно спрямованої іноземної мови;
- навчання літератури країни, мова якої вивчається, науково-технічного перекладу, країнознавства тощо;
- науково-методичну та організаційно-методичну роботу з впровадженням у навчальний процес нових інформаційних технологій навчання іноземних мов;
- економіко-управлінську діяльність разом з адміністрацією середнього навчального закладу та іншими працівниками системи управління освітою з організації навчально-виховного процесу;
- виховну діяльність;
- навчально-методичну роботу у школі, районі, області/ місті, в тому числі з вивчення, узагальнення та поширення нових інформаційних технологій навчання іноземних мов і культур;
- пропаганду психолого-педагогічних знань серед батьків і населення.

Підготовка вчителя іноземної мови реалізується в **таких напрямках:**

- освітня підготовка (загальногуманітарна і соціально-економічна);
- фундаментальна лінгвістична і мовленнєва підготовка;
- професійна підготовка (педагогічна, психологічна, методична).

Методична професійна підготовка студентів здійснюється на базі навчальної дисципліни «Методика навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх навчальних закладах». У програмі враховані сучасні досягнення в галузі методики навчання іноземних мов і суміжних з нею наук, а також сорокарічний досвід роботи кафедри методики викладання іноземних мов Київського національного лінгвістичного університету з реалізації методичної підготовки майбутніх учителів.

Програма передбачає тісний зв'язок теоретичного курсу методики з практикою. У лекційному курсі і на практичних заняттях студенти знайомляться як із загальноприйнятими теоретичними положеннями методики, що викладаються у певній системі, так і з новими, дискусійними ідеями. На практичних заняттях вони оволодівають **професійно-методичними вміннями** учителя іноземної мови:

- здійснювати комунікативно-навчальну функцію, яка охоплює інформаційний, мотиваційно-стимулюючий і контроль-коригуючий компоненти, тобто вмело застосовувати різноманітні методи, форми, прийоми навчання і сучасні технічні засоби навчання в різних умовах для формування в учнів іншомовної комунікативної компетенції;
- здійснювати розвивальну функцію, а саме: накреслювати шляхи формування й розвитку інтелектуальної та емоційної сфер особистості учня, його пізнавальних і розумових сил на матеріалі іноземної мови як навчального предмета;
- здійснювати виховну функцію, вирішувати завдання морального, культурно-естетичного, гуманістичного виховання учнів засобами іноземної мови;
- здійснювати гностичну функцію, аналізувати навчальний матеріал, виділяти в ньому об'єкти навчання, прогнозувати труднощі його засвоєння з урахуванням рівня сформованості іншомовної комунікативної компетенції учнів конкретного класу;
- об'єктивно оцінювати зміст, засоби навчання іноземної мови і культури в різних умовах; вивчати й узагальнювати досвід навчання іноземних мов;
- здійснювати конструктивно-планувальну функцію, планувати і творчо конструювати навчальний процес у цілому, а також процес навчання конкретного навчального матеріалу (лексичного, граматичного, фонетичного, країнознавчого тощо);
- планувати навчально-комунікативну діяльність учнів на уроці та в позакласній роботі, в тому числі в інте-

- ресях індивідуалізації та диференціації навчання;
- здійснювати організаторську функцію (в органічному зв'язку з гностичною та конструктивно-планувальною функціями), тобто реалізувати плани (поурочні, серії уроків, позакласних заходів), творчо вирішувати педагогічні і методичні завдання у процесі навчання й виховання учнів, вносити до них методично правильні корективи з метою досягнення бажаного результату.

Вивчення історії методики сприяє розумінню студентами еволюції методичних напрямів та ідей на різних етапах її розвитку, виявляє їх зв'язок, боротьбу думок і поглядів.

Програма складається з чотирьох розділів:

- 1) Зміст методичної підготовки вчителя іноземної мови.
- 2) Контроль рівня сформованості методичної компетенції студентів (залік та екзамен з навчальної дисципліни «Методика навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх навчальних закладах»).
- 3) Курси за вибором і спецкурси.
- 4) Курсова робота.

Програми педагогічної практики і державного екзамену укладаються окремо.

Усього на вивчення курсу має відводитися орієнтовно 216 годин (6 кредитів), з яких 108 годин — лекції і практичні заняття, та 108 годин — самостійна позааудиторна робота студентів. Остання включає самостійне вивчення окремих розділів дисципліни, а також розробку фрагментів уроків з окремих тем і планів-конспектів уроків іноземної мови.

У цілому перед навчальною дисципліною «Методика навчання іноземних мов і культур» ставляться такі завдання:

- створити у студентів широку теоретичну базу, що розкриває загальні і спеціальні закономірності процесу навчання як засобу спілкування, освіти, виховання й розвитку, яка включає, крім методичних знань, також знання із суміжних з методикою наук психолого-педагогічного, філологічного й культурологічного циклів, і на цій основі сформувати уявлення про зміст і структуру педагогічної діяльності вчителя;
- ознайомити студентів з найбільш відомими методичними напрямами, системами і методами, формами та засобами навчання іноземних мов і культур, а також сформувати у них уміння творчо застосовувати свої знання на практиці з урахуванням конкретних умов;
- на базі одержаних теоретичних знань розвивати у студентів творче методичне мислення, яке допоможе їм у вирішенні різноманітних методичних задач, що виникають у навчально-виховному процесі з іноземної мови у школі.

В результаті опанування дисципліни бакалаври повинні **вміти**:

- визначати й аналізувати цілі, зміст, принципи, методи і прийоми навчання іноземних мов і культур;

- аналізувати, обирати й ефективно використовувати навчально-методичні комплекси з іноземних мов;
- аналізувати, обирати й ефективно використовувати вправи різних типів і видів;
- формувати в учнів іншомовну комунікативну компетенцію;
- використовувати у процесі формування іншомовної комунікативної компетенції інноваційні методичні технології;
- контролювати й оцінювати рівень сформованості всіх складників іншомовної комунікативної компетенції;
- планувати й реалізовувати різні форми організації навчально-виховного процесу з іноземної мови у початковій, основній і старшій школі.

В результаті вивчення дисципліни бакалаври повинні **знати**:

- основні поняття і категорії методики навчання іноземних мов і культур;
- навчально-методичні комплекси з іноземних мов;
- теорію вправ для навчання іноземних мов і культур;
- сучасні підходи до формування в учнів іншомовної комунікативної компетенції;
- інноваційні методичні технології навчання іноземних мов і культур;
- форми, види і способи контролю та оцінювання рівня сформованості мовних, мовленнєвих, лінгвосоціокультурної і навчально-стратегічної компетенцій;
- основні організаційні форми реалізації навчально-виховного процесу з навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів;
- основи планування навчально-виховного процесу з іноземної мови у початковій, основній і старшій школі.

Удосконалення методичної підготовки майбутнього вчителя відбувається у процесі написання курсових/кваліфікаційних робіт, під час педагогічної практики, в курсах за вибором і спецкурсах.

1. ЗМІСТ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Навчальна дисципліна «Методика навчання іноземних мов і культур» складається з чотирьох частин:

- 1) Теоретичні основи методики навчання іноземних мов і культур.
- 2) Методика формування іншомовної комунікативної компетенції.
- 3) Організація навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх навчальних закладах.
- 4) Методи навчання іноземних мов і культур.

Частина 1

Теоретичні основи методики навчання іноземних мов і культур

- **Методика як наука про навчання іноземних мов / ІМ/ і культур:**

- об'єкт методики навчання ІМ та її місце в системі наук; основні методичні поняття, їх характеристика;

- методи дослідження (ретроспективний критичний аналіз теорії і практики навчання ІМ у вітчизняній та зарубіжній школі, сучасного стану навчання ІМ; наукове спостереження, анкетування, тестування, бесіда, дослідне і пробне навчання; експеримент як основний метод дослідження);
 - роль курсу методики навчання ІМ у системі професійної підготовки майбутнього вчителя ІМ у вищому навчальному закладі;
 - зв'язок методики з педагогікою, психологією, лінгвістикою, психолінгвістикою, психофізіологією, культурологією; характер цих зв'язків.
 - **Цілі навчання іноземних мов і культур у середніх навчальних закладах:**
 - формування вторинної мовної особистості, навчання ІМ як оволодіння культурою в чотирьох аспектах: навчальному, пізнавальному, виховному, розвивальному;
 - комплексна реалізація цілей навчання ІМ у середніх навчальних закладах у процесі навчання ІМ;
 - поняття загальної компетенції;
 - поняття іншомовної комунікативної компетенції; її структура.
 - **Зміст навчання іноземних мов і культур у середніх навчальних закладах:**
 - компоненти змісту навчання ІМ;
 - проблема відбору мовного і мовленнєвого матеріалу для комунікативно достатнього рівня володіння ІМ учнями;
 - проблема відбору комунікативних намірів і типових ситуацій спілкування для навчання усного мовлення;
 - проблема відбору текстів для навчання читання та аудіювання.
 - **Базові методичні категорії: принцип, методична система, метод, технологія, методичний прийом:**
 - окремі та спеціальні методичні принципи;
 - загальнометодичні принципи;
 - система принципів як стратегія навчання;
 - методичні системи навчання;
 - методи навчання з позиції вчителя і з позиції учня;
 - технологія навчання;
 - методичний прийом.
 - **Засоби навчання іноземних мов і культур у середніх навчальних закладах:**
 - поняття про засоби навчання;
 - типи засобів навчання;
 - характеристика нетехнічних і технічних засобів навчання.
 - **Характеристика програм з іноземної мови для середніх навчальних закладів:**
 - структура програми;
 - вимоги програми за ступенями навчання;
 - зміст навчального матеріалу, його розподіл по розділах.
 - **Проблема підручника і навчально-методичного комплексу з іноземної мови:**
 - підручник – основний засіб навчання ІМ;
 - проблема створення навчально-методичних комплексів (НМК) з іноземних мов;
 - необхідність створення альтернативних НМК для навчання ІМ у середньому навчальному закладі;
 - врахування рідної мови учнів і національних традицій народу при створенні підручників з ІМ;
 - характер творчої діяльності вчителя при використанні НМК.
 - **Використання технічних засобів зорової і слухової наочності на різних ступенях навчання іноземних мов і культур:**
 - види технічних засобів зорової і слухової наочності, мета їх використання на різних ступенях навчання іноземних мов;
 - методика застосування різних засобів навчання;
 - особливості використання інформаційних технологій у навчанні ІМ.
 - **Система вправ для навчання іноземних мов і культур:**
 - вправа/завдання як засіб формування іншомовної комунікативної компетенції;
 - класифікація вправ, різні підходи до класифікації, критерії класифікації;
 - типи і види вправ, їх організація у комплекси, групи, серії;
 - поняття про систему вправ та її компоненти;
 - послідовність виконання вправ згідно з етапами формування мовленнєвих навичок і вмінь;
 - особливості комунікативних вправ.
- Гностичні вміння:**
- розкривати й аналізувати основні характеристики методики як науки (предмет методики, його специфіку, понятійно-категорійний апарат, основні методи дослідження);
 - опрацьовувати наукові джерела з теорії методики з метою глибокого осмислення методики як науки та основних напрямів її розвитку;
 - аналізувати структуру і зміст програми з іноземної мови для загальноосвітніх навчальних закладів різних типів;
 - аналізувати структуру і компоненти навчально-методичних комплексів і методичних концепцій, які покладені в їх основу;
 - орієнтуватися в кінцевих і проміжних вимогах програми щодо динаміки формування в учнів іншомовної комунікативної компетенції;
 - співвідносити кінцеві цілі навчання і вимоги програми з конкретними умовами навчання в різних типах навчальних закладів;
 - аналізувати вправи/завдання, які пропонуються в підручнику/навчально-методичному комплексі, визначати їх цілі та режими виконання.

Частина 2

Методика формування іншомовної комунікативної компетенції

● **Формування іншомовної граматичної компетенції:**

- складники іншомовної граматичної компетенції;
- характеристика граматичної підсистеми іноземної мови;
- цілі і завдання навчання граматики в різних типах навчальних закладів;
- роль граматичних знань у процесі формування іншомовної граматичної компетенції;
- характеристика граматичних навичок у продуктивних і рецептивних видах мовленнєвої діяльності, етапи їх формування;
- вправи для формування іншомовної граматичної компетенції, їх цілі і режими виконання;
- особливості формування іншомовної граматичної компетенції у початковій, основній і старшій школі.

● **Формування іншомовної лексичної компетенції:**

- складники іншомовної лексичної компетенції;
- характеристика лексичної підсистеми іноземної мови;
- цілі і завдання навчання лексики в різних типах навчальних закладів;
- роль лексичних знань у процесі формування іншомовної лексичної компетенції;
- активний, пасивний лексичний мінімум і потенційний словник;
- характеристика лексичних навичок у продуктивних і рецептивних видах мовленнєвої діяльності, етапи їх формування;
- прийоми й засоби семантизації нових лексичних одиниць та презентації нового лексичного матеріалу з урахуванням методичної типології лексики;
- вправи для формування іншомовної продуктивної лексичної компетенції, їх цілі і режими виконання;
- вправи для формування іншомовної рецептивної лексичної компетенції, їх цілі і режими виконання;
- вправи для формування потенційного словника учня;
- особливості формування іншомовної лексичної компетенції у початковій, основній і старшій школі.

● **Формування іншомовної фонетичної компетенції:**

- складники іншомовної фонетичної компетенції;
- характеристика фонетичної і фонологічної підсистем іноземної мови;
- роль і місце інтонаційних і слухо-вимовних навичок у навчанні іноземної мови;
- цілі і завдання навчання фонетики;
- роль фонетичних знань у процесі формування іншомовної фонетичної компетенції;
- характеристика рецептивних і репродуктивних інтонаційних та слухо-вимовних навичок;
- вправи для формування іншомовної фонетичної компетенції, їх цілі і режими виконання;
- особливості формування іншомовної фонетичної компетенції у початковій, основній і старшій школі.

● **Формування іншомовної компетенції у техніці читання/письма:**

- складники іншомовної компетенції у техніці читання/письма;
- характеристика графічної та орфографічної підсистем іноземної мови;
- роль і місце навичок техніки читання/письма у навчанні іноземної мови;
- цілі і завдання навчання техніки читання/письма;
- роль знань у процесі формування іншомовної компетенції у техніці читання/письма;
- характеристика навичок техніки читання/письма;
- вправи для формування іншомовної компетенції у техніці читання/письма, їх цілі і режими виконання;
- особливості формування іншомовної компетенції у техніці читання/письма у початковій, основній і старшій школі.

● **Формування іншомовної компетенції в аудіюванні:**

- складники іншомовної компетенції в аудіюванні;
- загальна характеристика аудіювання як виду мовленнєвої діяльності та вміння;
- фактори, що впливають на якість аудіювання;
- цілі і завдання навчання аудіювання;
- класифікація видів аудіювання і типи аудіотекстів;
- вправи для формування іншомовної компетенції в аудіюванні;
- вимоги до текстів для навчання аудіювання;
- особливості формування іншомовної компетенції в аудіюванні у початковій, основній і старшій школі.

● **Формування іншомовної компетенції в говорінні:**

- складники іншомовної компетенції в говорінні;
- загальна характеристика говоріння як виду мовленнєвої діяльності та вміння;
- монологічна і діалогічна форми мовлення та їх комунікативні, психологічні й лінгвістичні особливості (у порівнянні);
- цілі і завдання навчання діалогічного і монологічного мовлення;
- функціональні типи монологів і діалогів;
- етапи й одиниці навчання діалогічного і монологічного мовлення;
- вправи та використання різних видів опор для формування компетенції у діалогічному і монологічному мовленні;
- навчально-комунікативна мовленнєва ситуація і способи її створення;
- рольова гра і методика її організації та проведення;
- особливості формування іншомовної компетенції в говорінні у початковій, основній і старшій школі.

● **Формування іншомовної компетенції у читанні:**

- складники іншомовної компетенції у читанні;
- загальна характеристика читання як виду мовленнєвої діяльності та вміння;
- фактори, що впливають на якість читання;
- цілі і завдання навчання читання;

- класифікація видів читання і типи текстів для читання;
 - вправи для формування іншомовної компетенції в читанні, їх цілі і режими виконання;
 - вимоги до текстів для навчання читання;
 - особливості формування іншомовної компетенції у читанні у початковій, основній і старшій школі.
 - **Формування іншомовної компетенції у письмі:**
 - складники іншомовної компетенції у письмі;
 - загальна характеристика письма як виду мовленнєвої діяльності та вміння;
 - цілі і завдання формування іншомовної компетенції у письмі; жанри і типи писемних текстів;
 - етапи навчання письма і стандарти створення писемних текстів різних жанрів і типів;
 - вправи для формування компетенції у письмі;
 - особливості формування іншомовної компетенції у письмі в початковій, основній і старшій школі.
 - **Формування компетенції у перекладі/медіації:**
 - складники компетенції у перекладі/медіації;
 - загальна характеристика перекладу як виду мовленнєвої діяльності та вміння;
 - цілі і завдання формування компетенції у перекладі/медіації;
 - типи і види перекладу/медіації;
 - етапи навчання перекладу/медіації;
 - вправи для формування компетенції у перекладі/медіації;
 - особливості формування компетенції у перекладі/медіації у початковій, основній і старшій школі.
 - **Формування лінгвосоціокультурної компетенції :**
 - складники лінгвосоціокультурної компетенції;
 - загальна характеристика лінгвосоціокультурної компетенції;
 - цілі і завдання формування лінгвосоціокультурної компетенції;
 - етапи формування лінгвосоціокультурної компетенції;
 - вправи для формування лінгвосоціокультурної компетенції;
 - особливості формування лінгвосоціокультурної компетенції у початковій, основній і старшій школі.
 - **Формування навчально-стратегічної компетенції :**
 - складники навчально-стратегічної компетенції;
 - загальна характеристика навчально-стратегічної компетенції;
 - цілі і завдання формування навчально-стратегічної компетенції;
 - вправи для формування навчально-стратегічної компетенції;
 - особливості формування навчально-стратегічної компетенції у початковій, основній і старшій школі.
- Гностичні вміння:**
- аналізувати навчальний матеріал (програми, граматичний мінімум для середніх навчальних закладів і способи його організації в підручнику залежно від виду мовленнєвої діяльності);
 - визначати й розподіляти граматичний матеріал за рівнем методичних труднощів його засвоєння;
 - визначати цілі, завдання і специфіку змісту навчання граматики в середніх навчальних закладах;
 - визначати можливості лексичного наповнення нової граматичної структури з урахуванням засвоєного словника;
 - аналізувати засоби наочності при введенні та активізації нової граматичної структури;
 - аналізувати граматичні вправи в підручниках; визначати їх цілі і режими виконання;
 - аналізувати фрагменти уроку з формування граматичної компетенції;
 - ■ ■
 - аналізувати лексичний мінімум для середніх навчальних закладів і способи його організації в підручниках;
 - класифікувати лексичні одиниці за рівнем методичних труднощів їх засвоєння;
 - визначати цілі та специфіку змісту навчання на кожному етапі формування лексичної навички;
 - виявляти можливості використання нової лексики в типових граматичних структурах з урахуванням засвоєного граматичного матеріалу;
 - аналізувати прийоми і способи семантизації нових лексичних одиниць з урахуванням методичних труднощів їх засвоєння;
 - аналізувати лексичні вправи в підручниках, визначати їх цілі і режими виконання; при необхідності спрощувати або ускладнювати способи їх виконання;
 - аналізувати фрагменти уроку з формування лексичної компетенції;
 - ■ ■
 - аналізувати фонетичний мінімум для середніх навчальних закладів і способи його організації в підручниках;
 - класифікувати фонетичні явища за рівнем методичних труднощів їх засвоєння;
 - визначати цілі, завдання і специфіку змісту навчання фонетики в середніх навчальних закладах;
 - визначати об'єкти навчання вимови;
 - прогнозувати можливі труднощі засвоєння матеріалу з урахуванням рівня мовленнєвої підготовки учнів;
 - аналізувати фонетичні вправи, що пропонуються в підручнику, визначати їх цілі і режими виконання;
 - аналізувати фрагменти уроку з формування фонетичної компетенції;
 - ■ ■
 - аналізувати графічний матеріал для середніх навчальних закладів і способи його організації в підручниках;
 - класифікувати графемно-фонемні зв'язки за рівнем методичних труднощів їх засвоєння;
 - визначати цілі, завдання і специфіку змісту навчання техніки читання і письма в середніх навчальних закладах;
 - визначати об'єкти навчання техніки читання і письма;
 - прогнозувати можливі труднощі навчання техніки читання і письма з урахуванням рівня мовленнєвої підготовки учнів;

- аналізувати вправи для навчання техніки читання і письма, що пропонуються в підручнику, визначати їх цілі і режими виконання;
 - аналізувати фрагменти уроку з формування компетенції у техніці читання/письма;
- ■ ■
- розуміти кінцеві і проміжні вимоги програми щодо формування компетенції в аудіюванні;
 - аналізувати і критично оцінювати навчальний матеріал з урахуванням можливих труднощів його сприймання на слух;
 - прогнозувати можливі труднощі сприймання матеріалу учнями конкретного класу;
 - аналізувати зміст текстів з точки зору їх освітніх і виховних можливостей;
 - добирати чи адаптувати аудіотексти з урахуванням рівня підготовки учнів згідно з цілями їх використання;
 - аналізувати вправи для формування компетенції в аудіюванні, що пропонуються в підручнику, визначати їх цілі і режими виконання;
 - аналізувати фрагменти уроку з формування компетенції в аудіюванні;
- ■ ■
- розуміти кінцеві і проміжні вимоги програми щодо формування компетенції у говорінні;
 - аналізувати мовні і психологічні особливості діалогічного й монологічного мовлення;
 - визначати сутність діалогічного й монологічного мовлення;
 - виділяти й аналізувати мовні і психологічні труднощі оволодіння учнями діалогічним і монологічним мовленням;
 - аналізувати вправи для навчання говоріння, які подаються в підручнику;
 - визначати складність вправ для навчання говоріння, їх цілі і функції в загальній системі вправ;
 - аналізувати фрагменти уроку з формування компетенції в говорінні;
- ■ ■
- розуміти кінцеві і проміжні вимоги програми щодо формування компетенції у читанні;
 - аналізувати мовний і мовленнєвий матеріал для читання з урахуванням можливих труднощів його розуміння;
 - прогнозувати можливі труднощі сприймання матеріалу учнями конкретного класу;
 - аналізувати зміст текстів з точки зору їх освітніх і виховних можливостей;
 - добирати чи адаптувати тексти з урахуванням рівня підготовки учнів згідно з цілями їх використання;
 - аналізувати вправи для формування компетенції у читанні, що пропонуються в підручнику, визначати їх цілі і режими виконання;
 - аналізувати фрагменти уроку з формування компетенції у читанні;
- ■ ■
- розуміти кінцеві і проміжні вимоги програми щодо формування компетенції у письмі;
 - аналізувати мовні і психологічні особливості письма;
 - визначати сутність письма;
 - виділяти й аналізувати мовні і психологічні труднощі оволодіння учнями письмом;
 - аналізувати вправи для навчання письма, які подаються в підручнику;
 - визначати складність вправ для навчання письма, їх цілі і функції у загальній системі вправ;
 - аналізувати фрагменти уроку з формування компетенції у письмі;
- ■ ■
- розуміти кінцеві і проміжні вимоги програми щодо формування компетенції у перекладі/медіації;
 - аналізувати мовні і психологічні особливості перекладу/медіації;
 - визначати сутність перекладу/медіації;
 - виділяти й аналізувати мовні і психологічні труднощі оволодіння учнями перекладом/медіацією;
 - аналізувати вправи для навчання перекладу/медіації, які подаються у підручнику;
 - визначати складність вправ для навчання перекладу/медіації, їх цілі і функції у загальній системі вправ;
 - аналізувати фрагменти уроку з формування компетенції у перекладі/медіації;
- ■ ■
- розуміти кінцеві і проміжні вимоги програми щодо формування лінгвосоціокультурної компетенції;
 - аналізувати особливості лінгвосоціокультурної компетенції;
 - визначати сутність лінгвосоціокультурної компетенції;
 - виділяти й аналізувати труднощі оволодіння лінгвосоціокультурною компетенцією;
 - аналізувати вправи для формування лінгвосоціокультурної компетенції, які подаються у підручнику;
 - визначати складність вправ для формування лінгвосоціокультурної компетенції; їх цілі і функції у загальній системі вправ.
 - аналізувати фрагменти уроку з формування лінгвосоціокультурної компетенції;
- ■ ■
- розуміти кінцеві і проміжні вимоги програми щодо формування навчально-стратегічної компетенції;
 - аналізувати особливості навчально-стратегічної компетенції;
 - визначати сутність навчально-стратегічної компетенції;
 - виділяти й аналізувати труднощі оволодіння навчально-стратегічною компетенцією;
 - аналізувати вправи для формування навчально-стратегічної компетенції, які подаються у підручнику;
 - визначати складність вправ для формування навчально-стратегічної компетенції; їх цілі і функції у загальній системі вправ;
 - аналізувати фрагменти уроку з формування навчально-стратегічної компетенції.

Конструктивно-планувальні вміння:

- добирати й розробляти додаткові граматичні вправи; визначати їх цілі, ефективні способи і режими виконання відповідно до умов навчання і завдань уроку;
 - конкретизувати кінцеву мету програми і формулювати окремі завдання уроку для розвитку граматичних навичок усного і писемного мовлення на різних ступенях навчання з урахуванням результатів попереднього етапу роботи;
 - здійснювати відбір, дозування і методичну організацію граматичного матеріалу у мовленнєві зразки і навчально-мовленнєві ситуації з урахуванням специфіки способів та прийомів презентації нового граматичного явища на уроці;
 - застосовувати найбільш раціональні прийоми і способи введення та активізації нового граматичного матеріалу з урахуванням методичних труднощів його засвоєння;
 - відбирати й застосовувати необхідні засоби наочності з метою підвищення ефективності способів і прийомів введення та активізації нового граматичного матеріалу;
 - спрощувати або ускладнювати завдання до граматичних вправ, способи їх виконання, замінювати їх при необхідності іншими граматичними вправами;
 - визначати умови реальної навчальної ситуації, проектувати і формулювати завдання уроку щодо засвоєння граматичного матеріалу, вибирати оптимальну методичну стратегію їх розв'язання;
 - планувати й реалізовувати фрагмент уроку з формування граматичної компетенції;
- ■ ■
- добирати й розробляти додаткові лексичні вправи, визначати їх цілі та ефективні способи і режими виконання відповідно до умов навчання і завдань уроку;
 - конкретизувати кінцеву мету програми і формулювати окремі завдання уроку для розвитку лексичних навичок усного і писемного мовлення на різних ступенях навчання з урахуванням результатів попереднього етапу роботи;
 - здійснювати відбір, дозування і методичну організацію лексичного матеріалу з урахуванням специфіки способів та прийомів презентації нових лексичних одиниць на уроці;
 - застосовувати найбільш раціональні прийоми і способи введення та активізації нового лексичного матеріалу з урахуванням методичних труднощів його засвоєння;
 - відбирати й застосовувати необхідні засоби наочності з метою підвищення ефективності способів і прийомів введення та активізації нового лексичного матеріалу;
 - спрощувати або ускладнювати завдання до лексичних вправ, способи їх виконання, замінювати їх при необхідності іншими лексичними вправами;
 - визначати умови реальної навчальної ситуації, проектувати і формулювати завдання уроку щодо засвоєння лексичного матеріалу, вибирати оптимальну методичну стратегію їх розв'язання;
- ■ ■
- планувати й реалізовувати фрагмент уроку з формування лексичної компетенції;
- ■ ■
- добирати й розробляти додаткові фонетичні вправи, визначати їх цілі та ефективні способи і режими виконання відповідно до умов навчання і завдань уроку;
 - конкретизувати кінцеву мету програми і формулювати окремі завдання уроку для розвитку фонетичних навичок на різних ступенях навчання з урахуванням результатів попереднього етапу роботи;
 - здійснювати відбір, дозування і методичну організацію фонетичного матеріалу з урахуванням специфіки способів та прийомів презентації нового фонетичного явища на уроці;
 - застосовувати найбільш раціональні прийоми і способи введення та активізації нового фонетичного матеріалу з урахуванням методичних труднощів його засвоєння;
 - відбирати й застосовувати необхідні засоби наочності з метою підвищення ефективності способів і прийомів введення та активізації нового фонетичного матеріалу;
 - спрощувати або ускладнювати завдання до фонетичних вправ, способи їх виконання, замінювати їх при необхідності іншими фонетичними вправами;
 - визначати умови реальної навчальної ситуації, проектувати і формулювати завдання уроку щодо засвоєння фонетичного матеріалу, вибирати оптимальну методичну стратегію їх розв'язання;
 - планувати й реалізовувати фрагмент уроку з формування фонетичної компетенції;
- ■ ■
- добирати й розробляти додаткові вправи для навчання техніки читання і письма, визначати їх цілі та ефективні способи і режими виконання відповідно до умов навчання і завдань уроку;
 - конкретизувати кінцеву мету програми і формулювати окремі завдання уроку для формування навичок техніки читання і письма на різних ступенях навчання з урахуванням результатів попереднього етапу роботи;
 - здійснювати відбір, дозування і методичну організацію навчального матеріалу з урахуванням специфіки способів та прийомів формування навичок техніки читання і письма на уроці;
 - застосовувати найбільш раціональні прийоми і способи формування навичок техніки читання і письма з урахуванням методичних труднощів їх формування;
 - відбирати й застосовувати необхідні засоби наочності з метою підвищення ефективності способів і прийомів формування навичок техніки читання і письма;
 - спрощувати або ускладнювати завдання до вправ для формування навичок техніки читання і письма; замінювати їх при необхідності іншими вправами;
 - визначати умови реальної навчальної ситуації, проектувати і формулювати завдання уроку щодо формування навичок техніки читання і письма, вибирати оптимальну методичну стратегію їх розв'язання;
 - планувати й реалізовувати фрагмент уроку з формування компетенції у техніці читання / письма;

■ ■ ■

- добирати й розробляти додаткові вправи для формування навчально-стратегічної компетенції, визначати їх цілі та ефективні способи і режими виконання відповідно до умов навчання і завдань уроку;
- конкретизувати кінцеву мету програми і формулювати окремі завдання уроку для формування навчально-стратегічної компетенції на різних ступенях навчання з урахуванням результатів попереднього етапу роботи;
- здійснювати відбір, дозування і методичну організацію навчального матеріалу з урахуванням специфіки способів та прийомів формування навчально-стратегічної компетенції на уроці;
- застосовувати найбільш раціональні прийоми і способи формування навчально-стратегічної компетенції з урахуванням методичних труднощів їх формування;
- відбирати й застосовувати необхідні засоби наочності з метою підвищення ефективності способів і прийомів формування навчально-стратегічної компетенції;
- спрощувати або ускладнювати завдання до вправ для формування навчально-стратегічної компетенції, замінювати їх при необхідності іншими вправами;
- визначати умови реальної навчальної ситуації, проектувати і формулювати завдання уроку щодо формування навчально-стратегічної компетенції, вибирати оптимальну методичну стратегію їх розв'язання;
- планувати й реалізовувати фрагмент уроку з формування навчально-стратегічної компетенції;

■ ■ ■

- добирати й розробляти додаткові вправи для навчання аудіювання/читання, визначати їх цілі та ефективні способи і режими виконання відповідно до умов навчання і завдань уроку;
- конкретизувати кінцеву мету програми і формулювати окремі завдання уроку для розвитку вмінь аудіювання/читання на різних ступенях навчання з урахуванням результатів попереднього етапу роботи;
- здійснювати відбір, дозування і методичну організацію текстів для аудіювання/читання на уроці;
- застосовувати найбільш раціональні прийоми і способи навчання аудіювання/читання з урахуванням складності текстів і рівня мовної підготовки учнів;
- відбирати й застосовувати необхідні засоби наочності з метою підвищення ефективності способів і прийомів формування компетенції в аудіюванні/читанні;
- спрощувати або ускладнювати завдання до вправ з аудіювання/читання, способи їх виконання, замінювати їх при необхідності іншими вправами;
- визначати умови реальної навчальної ситуації, проектувати і формулювати завдання уроку щодо навчання аудіювання/читання, вибирати оптимальну методичну стратегію їх розв'язання;
- планувати й реалізовувати фрагмент уроку з формування компетенції в аудіюванні/читанні;

■ ■ ■

- добирати й розробляти додаткові вправи для навчан-

ня говоріння/письма, визначати їх цілі та ефективні способи і режими виконання відповідно до умов навчання і завдань уроку;

- конкретизувати кінцеву мету програми і формулювати окремі завдання уроку для розвитку вмінь говоріння/письма на різних ступенях навчання з урахуванням результатів попереднього етапу роботи;
- здійснювати відбір, дозування і методичну організацію мовного і мовленнєвого матеріалу для навчання говоріння і письма на уроці;
- застосовувати найбільш раціональні прийоми і способи навчання говоріння і письма з урахуванням етапу навчання і рівня мовної підготовки учнів;
- відбирати й застосовувати необхідні засоби наочності з метою підвищення ефективності способів і прийомів формування компетенції в говорінні/письмі;
- спрощувати або ускладнювати завдання до вправ з говоріння/письма, способи їх виконання, замінювати їх при необхідності іншими вправами;
- визначати умови реальної навчальної ситуації, проектувати і формулювати завдання уроку щодо навчання говоріння/письма, вибирати оптимальну методичну стратегію їх розв'язання;
- формулювати навчально-мовленнєві ситуації для навчання діалогічного мовлення та комунікативні завдання для стимулювання монологічного висловлювання учнів;
- планувати й реалізовувати фрагмент уроку з формування компетенції в говорінні/письмі;

■ ■ ■

- добирати й розробляти додаткові вправи для навчання перекладу/медіації, визначати їх цілі та ефективні способи і режими виконання відповідно до умов навчання і завдань уроку;
- конкретизувати кінцеву мету програми і формулювати окремі завдання уроку для розвитку вмінь перекладу/медіації на різних ступенях навчання з урахуванням результатів попереднього етапу роботи;
- здійснювати відбір, дозування і методичну організацію навчальних матеріалів для навчання перекладу/медіації на уроці;
- застосовувати найбільш раціональні прийоми і способи навчання перекладу/медіації з урахуванням складності текстів і рівня мовної підготовки учнів;
- відбирати й застосовувати необхідні засоби наочності з метою підвищення ефективності способів і прийомів формування компетенції у перекладі/медіації;
- спрощувати або ускладнювати завдання до вправ з перекладу/медіації, способи їх виконання, замінювати їх при необхідності іншими вправами;
- визначати умови реальної навчальної ситуації, проектувати і формулювати завдання уроку щодо навчання перекладу/медіації, вибирати оптимальну методичну стратегію їх розв'язання;
- планувати й реалізовувати фрагмент уроку з формування компетенції у перекладі/медіації;

■ ■ ■

Частина 3

- добирати й розробляти додаткові вправи для формування лінгвосоціокультурної/навчально-стратегічної компетенції, визначати їх цілі та ефективні способи і режими виконання відповідно до умов навчання і завдань уроку;
- конкретизувати кінцеву мету програми і формулювати окремі завдання уроку для формування лінгвосоціокультурної/навчально-стратегічної компетенції на різних ступенях навчання з урахуванням результатів попереднього етапу роботи;
- здійснювати відбір, дозування і методичну організацію навчального матеріалу з урахуванням специфіки способів та прийомів формування лінгвосоціокультурної/навчально-стратегічної компетенції на уроці;
- застосовувати найбільш раціональні прийоми і способи формування лінгвосоціокультурної/навчально-стратегічної компетенції з урахуванням методичних труднощів їх формування;
- відбирати й застосовувати необхідні засоби наочності з метою підвищення ефективності способів і прийомів формування лінгвосоціокультурної/навчально-стратегічної компетенції;
- спрощувати або ускладнювати завдання до вправ для формування лінгвосоціокультурної/навчально-стратегічної компетенції, замінювати їх при необхідності іншими вправами;
- визначати умови реальної навчальної ситуації, проектувати і формулювати завдання уроку щодо формування лінгвосоціокультурної/навчально-стратегічної компетенції, вибирати оптимальну методичну стратегію їх розв'язання;
- планувати й реалізовувати фрагмент уроку з формування лінгвосоціокультурної/навчально-стратегічної компетенції.

Комунікативно-навчальні та організаційні вміння:

- раціонально й методично грамотно використовувати матеріали НМК і додаткові навчальні матеріали з метою досягнення цілей уроку;
- реалізовувати на уроці соціокультурний, освітній і виховний потенціал мети, змісту уроку та навчальних матеріалів;
- використовувати реальні і створювати на уроці навчальні мовленнєві ситуації;
- раціонально використовувати різні види опору у формуванні мовних і мовленнєвих компетенцій в залежності від виду компетенції, характеру мовленнєвого матеріалу і ступеня навчання;
- методично грамотно застосовувати необхідні засоби навчання;
- методично грамотно проводити навчальні і рольові ігри, проекти тощо;
- раціонально поєднувати на уроці колективні та індивідуальні форми роботи, інтерактивні методи навчання тощо.

Організація навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх навчальних закладах

- **Загальна характеристика процесу навчання іноземної мови у середніх навчальних закладах на сучасному етапі:**
 - обов'язковий курс навчання ІМ у середніх навчальних закладах;
 - ступені навчання;
 - завдання, особливості, зміст кожного ступеня навчання.
- **Особливості навчання іноземної мови в початковій школі:**
 - початковий ступінь і його загальна характеристика;
 - вікові особливості школярів 1/2-4 класів;
 - різні підходи до організації навчання різних видів мовленнєвої діяльності на початковому ступені;
 - поняття «усне випередження», паралельне навчання усіх видів мовленнєвої діяльності;
 - співвідношення усного і писемного мовлення;
 - форми і прийоми навчання на цьому ступені;
 - роль ігрових прийомів.
- **Особливості навчання іноземної мови в основній школі:**
 - середній ступінь і його загальна характеристика;
 - вікові особливості учнів 5-9 класів;
 - організація навчання, форми і прийоми навчання;
 - роль самостійної роботи у процесі оволодіння ІМ.
- **Особливості навчання іноземної мови у старшій школі:**
 - старший ступінь і його загальна характеристика;
 - вікові особливості учнів 10-11 класів;
 - співвідношення усного мовлення, читання і письма;
 - прийоми і форми навчання;
 - самостійна/автономна робота учнів з оволодіння ІМ;
 - індивідуальний підхід до учнів у процесі організації самостійної/автономної роботи з ІМ.
- **Особливості профільного навчання іноземної мови у середніх навчальних закладах:**
 - типові навчальні плани для організації профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах;
 - особливості навчання іноземної мови за профілями і рівнями;
 - цілі навчання;
 - принципи навчання;
 - вимоги до рівня володіння іншомовною комунікативною компетенцією;
 - навчально-методичне забезпечення.
- **Особливості навчання іноземної мови у середніх навчальних закладах з поглибленим вивченням іноземних мов:**
 - типові навчальні плани;
 - цілі навчання;

- зміст навчання;
- принципи навчання;
- вимоги до рівня володіння іншомовною комунікативною компетенцією;
- навчально-методичне забезпечення.

● **Особливості навчання другої іноземної мови у середніх навчальних закладах:**

- типові навчальні плани;
- цілі навчання;
- зміст навчання;
- принципи навчання;
- вимоги до рівня володіння іншомовною комунікативною компетенцією;
- навчально-методичне забезпечення.

● **Урок як основна форма навчально-виховного процесу з іноземної мови:**

- специфіка уроку, вимоги до сучасного уроку іноземної мови;
- форми роботи вчителя та учнів на уроці; переваги колективних форм роботи;
- типологія уроків, різні точки зору на типологію уроків;
- структура уроку ІМ: функції учителя на уроці.

● **Планування навчального процесу з іноземної мови:**

- типи і види планів;
- структура планів; компоненти й етапи плану уроку;
- особливості планування на різних ступенях навчання в різних типах середніх навчальних закладів.

● **Організація і реалізація контролю на уроках іноземної мови:**

- об'єкти і цілі контролю;
- види контролю;
- форми контролю;
- роль поточного й підсумкового контролю у формуванні іншомовної комунікативної компетенції;
- 12-бальна система оцінювання;
- критерії оцінювання навчальних досягнень учнів.

● **Шляхи інтенсифікації навчального процесу з іноземної мови:**

- завдання і зміст інтенсифікації навчання;
- прийоми навчання, що дозволяють реалізувати принцип колективної взаємодії;
- автономізація навчання;
- індивідуалізація навчання ІМ.

● **Позакласна робота з іноземної мови:**

- цілі, завдання, форми і зміст позакласної роботи з іноземної мови;
- роль позакласної роботи з ІМ у підвищенні мотивації учнів до вивчення предмета «Іноземна мова»;
- види і форми позакласної роботи з іноземної мови у середніх навчальних закладах різного типу, її завдання і зміст;
- методика проведення різних форм і видів позакласної роботи;

- роль кабінету ІМ/ресурсного центру в організації позакласної роботи з ІМ, його технічне й методичне оснащення.

Гностичні вміння:

Визначати:

- провідні мотиви опанування учнями іноземної мови і культури;
- реальний рівень володіння учнем іншомовною комунікативною компетенцією;
- рівень функціонування основних психічних процесів;
- рівень сформованості індивідуального стилю оволодіння іншомовною мовленнєвою діяльністю;
- відповідність складності завдання рівню підготовки учня.

Аналізувати:

- типові навчальні плани;
- цілі навчання іноземної мови і культури;
- компоненти змісту навчання;
- спеціальні принципи навчання;
- вимоги до рівня сформованості мовних, мовленнєвих, лінгвосоціокультурної і навчально-стратегічної компетенцій;
- типові помилки учнів;
- структуру і зміст навчально-методичних комплексів.

Конструктивно-планувальні вміння:

- використовувати відповідні теоретичні положення в ході планування конкретного уроку;
- вивчати і враховувати конкретні умови навчання;
- критично оцінювати й використовувати методичні рекомендації щодо планування уроку, запропоновані в підручниках, навчально-методичних посібниках, книжках для учителя;
- самостійно планувати урок або серії уроків відповідно до тематичного плану;
- визначати цілі та завдання уроку або серії уроків;
- добирати, визначати перспективи і застосовувати на уроці різні засоби наочності, додаткові навчальні матеріали, технічні засоби навчання;
- проектувати кінцевий результат уроку, серії уроків за темою (циклом) і визначати об'єкти, способи і засоби підсумкового контролю і критерії оцінювання;
- розробляти додаткові вправи/завдання;
- орієнтуватися в системі усього навчально-методичного комплексу для кожного класу, у принципах розподілу та організації навчального матеріалу в підручнику у межах кожного циклу уроків за певною темою;
- здійснювати перспективне планування і проводити різноманітні форми і види позакласних занять з іноземної мови;
- визначати цілі позакласної роботи з іноземної мови;
- добирати необхідний мовний і мовленнєвий матеріал і раціонально використовувати його в ході проведення позакласної роботи з іноземної мови;
- добирати цінний у пізнавальному і виховному аспектах матеріал для проведення позакласної роботи

Частина 4

Методи навчання іноземних мов і культур

з іноземної мови, адаптувати його до цих потреб;
 ▪ розробляти сценарії, плани конкретних позакласних заходів.

Реалізовувати:

- індивідуалізований контроль рівня сформованості іншомовної комунікативної компетенції учня;
- формування внутрішніх мотивів оволодіння іноземною мовою і культурою;
- адаптацію навчальних завдань до рівня володіння учнями іншомовною комунікативною компетенцією;
- усунення прогалин у підготовці учня;
- адаптацію запропонованих учневі завдань до рівня функціонування його психічних процесів;
- розвиток недостатньо розвинених пізнавальних процесів;
- активізацію емоційно-вольової сфери учнів;
- прийоми навчання, що дозволяють упроваджувати принцип колективної взаємодії.

Комунікативно-навчальні та організаційні вміння:

- оцінювати й коментувати відповіді учнів згідно з вимогами програми до кожного виду мовленнєвої діяльності;
- планувати об'єкти контролю мовленнєвих умінь учнів;
- планувати об'єкти контролю знань учнів;
- помічати й виправляти помилки учнів в усному і писемному мовленні, класифікувати їх щодо причин виникнення і реалізовувати заходи щодо їх усунення;
- проводити поточний і підсумковий контроль володіння різними видами іншомовних компетенцій;
- перевіряти й оцінювати письмові контрольні роботи та організувати роботу над помилками;
- вести урок іноземною мовою, грамотно використовуючи різноманітні вирази класного вжитку і засоби реалізації типових мовленнєвих функцій учителя (комунікативних намірів);
- встановлювати й підтримувати засобами ІМ різноманітні мовленнєві контакти й атмосферу співпраці з учнями;
- адаптувати свій іншомовний мовленнєвий досвід до вимог програми відповідного класу та рівня мовленнєвої підготовки учнів;
- створювати доброзичливий психологічний клімат на занятті з урахуванням індивідуальних особливостей учнів;
- застосовувати різноманітні прийоми активізації мовленнєвої і розумової діяльності учнів;
- здійснювати на уроці індивідуальний підхід до учнів та рівномірно розподіляти свою увагу між учнями різних рівнів підготовки.

● **Перекладні методи навчання:**

- граматико-перекладний метод;
- текстуально-перекладний метод;
- критичний аналіз перекладних методів;
- еволюція перекладних методів.

● **Методи періоду Реформи:**

- соціальні та економічні передумови виникнення прямих методів Реформи;
- психологічні і лінгвістичні передумови виникнення прямих методів;
- прямі методи: основні представники, цілі, зміст, принципи та прийоми навчання;
- варіанти прямих методів і їх критичний аналіз;
- метод Г.Палмера;
- метод М.Уеста;
- неопрямізм; модифіковані варіанти прямого методу.

● **Методи навчання іноземних мов після другої світової війни:**

- соціальні та економічні причини виникнення нових методів навчання;
- психологічні і лінгвістичні передумови виникнення нових методів навчання;
- аудіо-візуальний метод;
- аудіо-лінгвальний метод;
- змішані методи навчання;
- методичні погляди Ч.Фріза і Р.Ладо;
- комунікативні методи навчання;
- інтенсивні методи навчання іноземних мов.

● **Сучасні методи навчання іноземних мов:**

- метод повної фізичної реакції;
- драматико-педагогічний метод;
- «мовчазний метод»;
- груповий метод;
- ігровий метод;
- комунікативно-ігровий метод;
- метод проєктів.

Гностичні вміння:**Аналізувати:**

- наукові основи методу (соціальні, психологічні, лінгвістичні);
- методичні характеристики методу (мету, зміст, засоби, прийоми навчання);
- назву методу (суттєві характеристики);
- позитивні/негативні риси;
- сфери застосування.

(Продовження у наступному числі журналу)

**(Програму затверджено на засіданні вченої ради
 Київського національного лінгвістичного університету
 від 31 січня 2011 р. (Протокол № 6))**

С.Ю.Ніколаєва (Київ)